

MISKOLCI RÉGÉSZET A PANDÉMIA IDEJÉN

KERTÉSZ NIKOLETTA GABRIELLA¹

Magyar Régészet 11. évf. (2022), 1. szám, pp. 65–70.

2020 első negyedében a Covid-19 járvány okozta helyzet, más területekhez hasonlóan, alapjaiban rengette meg a múzeumi szektort, s benne a régészetet, hiszen a mindennapi munkavégzés fontos része az egymással való érintkezés, a látogatók vendéglátása, a beruházókkal való tárgyalások, a közös terepi munkavégzés, a kutatásokra, tárgyfeldolgozásokra vonatkozó eszmecserék. A kialakult helyzetre igyekeztünk gyorsan reagálni. Egyértelmű volt, hogy növelnünk kell online jelenlétünket, hiszen bizonytalan ideig ez marad az egyetlen módja annak, hogy tartani tudjuk a kapcsolatot rendszeres vendégeinkkel, önkénteseinkkel, új réteget érjünk el a régészet népszerűsítésében. Emellett meg kellett oldanunk a terepi munkavégzés biztonságos körülményeit, hiszen hamar bebizonyosodott, hogy a beruházások a járványhelyzet ellenére is folytatódhatnak. Az alábbiakban bepillantást engedünk abba, hogyan élte meg a miskolci Herman Ottó Múzeum Régészeti Tára a helyzetet; nem a tudományos áttörések, hanem a mindennapi élet személyesebb aspektusai felől.

Kulcsszavak: kommunikáció, digitális tartalomkészítés, online régészet, közösségi régészet, beruházás, múzeumi élet

ELŐZMÉNYEK

2020 februárjában még mit sem sejtve készültünk lengyelországi szakmai kirándulásunkra, hogy inspirációt gyűjtsünk és tapasztalatokat cseréljünk az akkor még csak tervben lévő majdani régészeti látványtár koncepciójához krosnoi, trzcincai és krakkói kollégáinkkal, akikkel korábbi vándorkiállításainknak hála jó baráti kapcsolatot ápolunk. A rövid utazásból hazaérkezve a reggeli kávézások elmaradhatatlan részévé vált a Covid-térkép napról-napra duzzadó piros foltjainak áttekintése és a helyzet kivesézése, ami egyre fenyegetőbbé vált az európai, majd hazai számok emelkedésével. A múzeumi nőnapot már baráti ölelések nélkül, de még kollégáink körében ünnepeltük, nem gondolva, hogy néhány nappal később új fejezet kezdődik az életünkben.

A terepi szezon igazán még nem vette kezdetét, egy-egy régészeti megfigyelésen túl a dokumentációs feladatok időszakát éltük. Tanácstalanul álltunk hát a helyzet előtt, amikor megérkezett az igazgatói utasítás: bizonytalan ideig otthoni munkavégzés következik. Mit vigyünk haza, hogyan oldjuk meg, mi lesz a beruházásokkal és az ehhez kapcsolódó feltárásokkal? A merőben új szituáció a teljes intézményt alapjaiban rengette meg, hiszen hogyan működhet egy közösségi tér, ha a közösségnek „otthon kell maradnia”? Hogyan folytassa a munkát az óramű-szerűen működő kis múzeumi szerkezet, ha a fogaskerek nem érintkezhetnek?

HOGYAN TOVÁBB?

Végül meglepő gyorsasággal sikerült kialakítanunk az új rendszert, amelyben mindenki folytatni tudta aktuális feladatait. Telefonos riadólánc, online értekezések, megnövekedett e-mail forgalom jellemezte az elkövetkező időszakot, s amolyan kettő az egyben jelleggel beindult a Herman Ottó Múzeum régészeti tárának új, tematikus blogsorozata a „[Kedves korona naplóm - #HOMeOffice](#)” (korábbi sorozatunk, a „Kedves Ásatási naplóm” mintájára). Egyrészt, hogy bepillantást engedjünk az új helyzet hozta munkakörülményekbe, másrészt kicsit terápiás jelleggel minden munkatársunk kiírhatta magából, hogyan éli meg az otthoni munkavégzés örömeit, bánatait, de a [karanténkönyha régészeti szempontú megközelítése](#) sem maradt el.

¹ Régész, Herman Ottó Múzeum Miskolc, e-mail: kertesz.hom@gmail.com

Alapvetően törekszünk az aktív online jelenlétre, rendszeresen [blogolunk](#) aktuális munkáinkról, eseményeinkről, [Instázunk](#), [Facebookozunk](#), videókkal látjuk el [YouTube csatornánkat](#). A karanténidőszak kezdetével pedig azonnal egyértelművé vált, hogy tovább kell növelnünk a digitális jelenlétünket, hiszen beláthatatlan ideig ez marad az egyetlen lehetőség, hogy kapcsolatot tartsunk azokkal az emberekkel, akikkel normál helyzetben évente több alkalommal is személyesen találkozunk ásatásbetekintő sétáinkon, közösségi alkalmainkon, régészeti rendezvényeinken.

Igyekeztünk gyorsan lépni és átstrukturálni [rovatainkat](#), hogy egy rendszeres és jól nyomon követhető tartalomfolyamat hozzunk létre, ami mellett az is fontos szempont volt, hogy a témák elosztása lehetővé tegye, hogy munkatársaink komolyabb leterheltség nélkül tudják teljesíteni a vállalt témák kidolgozást, hiszen a szórakoztató jelleg mellett mindig fontos szempont a szakmaiság teljes mértékű megőrzése. S talán az sem titok, hogy a régészetben általános „[MacGyver skilljeinket](#)” az online tartalomkészítésben is bevetjük, tehát a kapcsolódó grafikai munkákat, videószerkesztéseket is mi magunk készítjük. Egy olyan helyzetben pedig, ahol szembesülünk azzal, hogy az új típusú feladathoz nem áll minden eszköz rendelkezésre – hiszen korábban nem volt rá szükség – el is kél a jó problémamegoldó készség.

Persze nem találtuk fel a spanyolviaszt. Az elmúlt két év folyamán nyilvánvaló vált, mennyivel nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk a jövőben is az online térben való naprakész jelenlétre. Jól bizonyítja ezt a DigVentures nonprofit szervezet [Archaeology At Home \(Régészet otthon\)](#) című nemzetközi projektje, amelynek keretében az online térben zajló nyilvános régészeti programban 90 országból 11 ezer lelkes amatőr vett részt, s amellyel a nívós European Heritage Awards díjat is kiérdemelte.

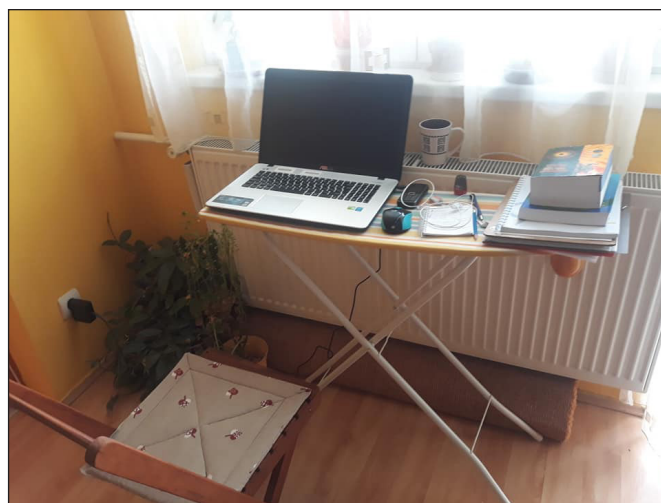
Globálisan szemlélve is voltak vitathatatlan előnyei az időszaknak. Olyan szakmai kurzusok, workshopok, konferenciák, előadások váltak elérhetővé a nappalinkból, amiken átlag körülmények között biztosan nem tudtunk volna részt venni.

Mi kicsiben ugyan, de szorgos tevékenységünknek hála napi szinten friss tartalommal tudtuk megörvendeztetni követőinket. A struktúra persze folyamatosan csiszolódott, alakult, és 2021 elejére már a teljes múzeumi kommunikációval összhangban tudtunk havonta változó specifikus témákban, valamennyi múzeumi Tárral együtt alkotni. Így született bejegyzés a [pestisdoktorok „pandémia viseletéről”](#), a [középkor és kora újkor farsangi szokásairól](#), vagy épp a [Kaptárkövekről](#) a beporzók napja kapcsán. De ne rohanjunk ennyire előre!

#HOMEOFFICE ÉS KÖRÜLMÉNYEI

A karanténhelyzet első áldozatai Miskolci Melinda és férje, Honti Szabolcs lettek, nagyjából egy héttel a teljes home office állapot kihirdetése előtt. Ugyanis kolléganőm március 6-án, mindössze egy nappal az ÉMRK után, a Német Várszövetség (Deutsche Burgenvereinigung) konferenciáján vett részt, amelyből hazatérve március 8-tól a vezetőség javaslatára [két hetes önkéntes karanténba vonult](#). Hamarosan pedig valamennyien követtük.

A hirtelen jött helyzet gyors megoldásokat követelt. Laptop híján a „hazaköltözéskor” intézményi hozzájárulással az irodai asztali gépét volt kénytelen hazaszállítani. Másnak ugyan volt laptopja, de (kellő mennyiségű) íróasztal híján rögtönzött munkafelületet kellett kialakítania, például vasalódeszkából (1. kép), vagy 18 tekercses WC papír csomagból. Volt, aki a gyerekeivel küzdött, más a dokumentációkon elterülő macskával vagy nyúllal. Meg kellett tanulnunk ésszerűen beosztani az időnket, hiszen gyakran kaptuk magunkat azon, hogy a 8 órás munkanap a magányos flowban 10–14 órássá nyúlik.

1. kép. Variációk rögtönzött munkafelületre
(fotó: Miskolci Melinda)

Ugyanakkor az intézményi vezetés és munkaügy sem kis feladattal állt szemben, hiszen gyors lépésekkel kellett megoldania a karantén alatti home office munkajogi és munkaszervezési oldalát. Egyszerre kellett elérhető és jól nyomon követhető módszert kidolgozniuk, aminek eredménye egy sor dokumentum rendszeres vezetése és határidőre történő leadása lett. Elrendelő készült az otthoni munkavégzésről, részletes, napi bontású munkanaplót vezettünk az aktuálisan végzett feladatokról és azok mennyiségéről, amit minden pénteken begyűjtöttek a munkacsoportok vezetői, majd az adott tár adminisztrátorához kellett eljuttatni. Az adminisztrátorok ezeket összesítve továbbították a munkaügyi előadónak, aki lekönyvelte az adatokat. A munkatársak, mint egy-egy ásatáson, kis csapatokba szerveződtek. A projektgazdák/ásatásvezetők feleltek a munkatársaik heti feladatainak kiadásáért és ellenőrzéséért. Tulajdonképpen mindenki ugyanazt csinálta, mint az irodában, csak éppen otthon.

TEREP

Hamar szembesültünk azzal, hogy a terepi munkák tekintetében nincs komoly félnivalónk; ha lassabb ütemben is, de biztosan folytatódnak a beruházások. Sőt, mint tapasztaltuk, az első hullám után jelentősen meg is ugrottak, és 2020–2021 folyamán összesen 129 megkeresésünk érkezett. A terepi csapatok élete leginkább annyiban változott, hogy maszkban utaztak a lelőhelyekre és gyakrabban használták a kézfertőtlenítőt.

2020 tavaszán, a járvány kezdetekor még óvatosan végeztük a terepi munkákat, hiszen nem láttuk előre, hogy mire számíthatunk. Egy rövid időszakra a beruházások is megakadtak vagy lassabban indultak be, mint a korábbi évek során. Munkáinkat szinte teljes egészében geofizikai felmérések jelentették, lelőhelydiagnosztikai célból, egy-egy bányatelek meghatározásához. A munkát egy 4–5 fős állandó csapat végezte, akik mindig együtt mozogtak, ezzel is csökkentve a kockázatokat. A nyári enyhítések időszakában a fokozatosan meginduló beruházásokkal, mint a tavasszal felmért bányák földmunkáit érintő régészeti feladatellátások során, már jobban vegyültek a csapatok.

KÖZÖSSÉGI RÉGÉSZET

2020-ban ünnepelte fennállásának [ötödik évfordulóját](#) Közösségi Régészeti programunk, amelyről a Magyar Régészet 2020. évi nyári száma is [tudósított](#) (BAKOS 2020), s amelynek kapcsán januártól Önkéntes képzési programot hirdettünk. Az első alkalom rendkívül népszerűnek bizonyult, nagy érdeklődés övezte, azonban a folytatás lehetőségét elvágta a pandémia.

A civilekkel tervezett valamennyi program szervezését is meghatározták az aktuális járványügyi rendelkezések. Ez azt eredményezte, hogy a szokásosnak mondható heti, kétheti rendszerességgel szervezett kutatási alkalmainkat, illetve a múzeumi leletfeldolgozásokat nem végezhattük együtt. Részben az oktatási alkalmak hiányának pótlását szolgálták a [Miskolci régész enciklopédia](#) című rovatunk témái, ezzel kívántunk rövid, tartalmas, ajánlott irodalmakkal tűzdelt tájékoztató, tanulási lehetőséget kínálni valamennyi érdeklődőnek.

Az önkéntesekkel töltött addigi lendületes és változatos tevékenységeink helyett a kényszerű semmittevés vette át az uralmat. Ez azonban jó lehetőséget kínált arra, hogy számot vessünk az előző évek tapasztalatairól, átgondoljuk, miként lehetne jobban és hatékonyabban folytatni, hogyan idomulhatunk majd a helyzethez, ha lazulnak a szigorítások.

2020-ban és 2021-ben mindössze néhány, egészen kis létszámú – részben intézményi, részben az ELTE-vel közös – kutatási projektben tudtak önkénteseink részt vállalni, de igyekeztünk a szervezés során odafigyelni arra, hogy mindenki számára tudjunk lehetőséget biztosítani. Az idei évtől reményeink szerint újfent egyre aktívabban és nagyobb létszámmal tudjuk majd végezni az önkénteseinkkel közös munkát és egészen újszerű lehetőségekkel is készülünk.

HULLÁMHEGYEK, HULLÁMVÖLGYEK

Két év távlatából visszatekintve nehéz számot vetni, hány hegyet-völgyet jártunk meg, nem csak a vírus hullámjainak érkezésével, hanem lelkiekben, munka terén és a magánéletben is.

Kertész Nikoletta Gabriella • Miskolci régészet a pandémia idején

Az első hullám lefelé ívelő szakaszában izgatottan ültünk össze az első osztályértekezletre, amit a szabadban tartottunk a főépület mögötti Kálvária-dombon (2. kép). A szigorú munkaügyi témákon túl próbáltuk elemezni a helyzet előnyeit, hátrányait, tanulságait. A virágzó gyümölcsfák alatt ülve a kellemes tavaszi nap reményt keltő érzéseket hozott, bízunk benne, hogy hamarosan átvészeli a helyzetet és minden mehet a régi kerékvágásban. Persze nem így történt, de mára úgyis alkalmazkodtunk.

Nyár elején lassan visszatértünk a múzeumba. A folyosóra belépve megcsapott az épület raktáraiból áradó „régí illat”, ami annyira hiányzott. Egymás szavába vágva osztottuk meg a karantén-élménye-

2. kép. Osztályértekezlet a Kálvária-domb oldalában, 2020 (fotó: Kertész Gabriella)

3. kép. Az I Miskolci Régész terasz, Régészet Napja, 2020 (fotó: Baranczó Benedek)

4. kép. Saját készítésű dokumentumfilmünk forgatása a Régészet Napjára 2020 (fotó: Kertész Gabriella)

ket. Hamarosan, a Régészet Napja keretében, kis létszámban ugyan, de újra fogadtunk vendégeket a „Régész terasz” című programunkon (3. kép), ahol amolyan közönségtalálkozó jelleggel bemutatuk házi készítésű dokumentumfilmünket (4. kép). Ebben a nyékládházi kavicsbánya területén végzett régészeti munkáinkon keresztül mutattuk be, mennyire sokrétűek feladataink, hogyan jutunk el a szerződésalkötéstől a lelőhelyfelmérésen át a megfigyelések és feltárások időszakáig. Jó érzés volt ismét érdeklődő arcokat látni és megvitatni a felmerülő kérdéseket. Ekkorra már a terepi munkák rendszere is egészen kialakult. Aztán ősztől ismét jöttek a szigorítások, mi pedig igyekeztünk már rutinosan állni a megpróbáltatásokat.

Egy számos lemondással teli időszak áll mögöttünk. 2021-ben el kellett halasztanunk a 10., jubileumi Északkelet-magyarországi Regionális Régészeti konferenciát, amit semmiképpen sem szerettünk volna a személyes találkozás lehetősége nélkül megszervezni. Idén azonban [bepótoljuk](#)! Elmaradtak a szokásos csapatépítő, évlezáró események, amikor kicsit ki tudunk szakadni a dolgos mindennapokból és közösen ünnepelhetjük az eredményeket. Azért sikereket is tudhatunk magunk mögött. A Községi régészeti oktatási program – igaz, csupán csak két programmal – [folytatódott 2021-ben](#), és már [2022 első oktatási napját](#) (5. kép) is magunk mögött tudhatjuk, igazán pozitív érzésekkel. A Régészet Napja alkalmából túráztunk „[A fehér barátok udvarában és azon túl](#)”, a bükk-szentléleki Pálos kolostor körzetében, és aktív terepi szezonok zárultak, izgalmas eredményekkel.

Egy éve nagy hírverés mellett járta be a hazai médiát a 2020-ban talált rézkori aranykincs-leletünk a bükkábrányi bányából, amely tavaly „[Ábrány aranya](#)” címen kiállításba került.

2020 végén új, „hibrid” rovatat jelentkeztünk, amely az [észLELET](#) címet kapta. Szerettünk volna egy olyan típusú kamarakiállítást létrehozni, amellyel egyaránt tudunk kedvezni a múzeumba betérőknek és azoknak, akik csak a digitális térben tudják követni az eseményeinket. Így háromhetente új lelet vagy leletcsoport kerül ki kis múzeumi vitrinünkbe, amelyről hosszabb beszámoló, szép műtermi fotók és egy nagyjából 1 perc hosszúságú, tömény vizuális élményt nyújtó kisfilm található a blogunkon. Ez egyben együttműködés is a Magyar Régész Szövetség „[A hét műtárgya](#)” című rovatával, melyben háromhetes ritmusban a mi műtárgyaink kerülnek bemutatásra. A leleteket jellemzően az elmúlt évtized kutatásaiból bekerült tárgyakból válogatjuk, de előfordul egy-egy régebbi, unikális darab is.

Legnagyobb háttér munkánk azonban [leendő látványraktárunk](#) megtervezése és a tervek pályázattá formálása volt. Nem csak a Régészeti Tár valamennyi munkatársa dolgozott a tárgyak kiválogatásán, a bemutatás módjának megtervezésén, de intézményünk restaurátorai, múzeumpedagógusai is hatalmas munkát fektettek abba, hogy végül pályázatíróink kezei között végleges formát önthetett a terv. Egyelőre izgatottan várjuk a pályázat elbírálásának eredményét.

ÖSSZEGZÉS

Az elmúlt két év minden szempontból sok tanulságot hordozott. Olyan új kihívások mellett kellett helytállnunk, melyekre álmunkban sem gondoltunk volna, pedig valljuk be, a régészetben nem szokatlanok a váratlan helyzetek. Rengeteget tanultunk. Önmagunkról, a határainkról, kreativitásunkról, egymásról. Arról, hogy a fizikai távolság nem akadály abban, hogy töretlenül, csapatként tudjunk együtt dolgozni, azonban mennyire tudnak hiányozni a reggeli múzeumi rituálék, az egymással való találkozás, a civilekkel való kapcsolódás lehetősége.

Számtalan új eszközt és lehetőséget fedeztünk fel, amelyekkel jobban, szebben, sokrétűbben tudjuk használni az online kommunikációs lehetőségeket, és amelyek a jövőre nézve egy új irányvonal kijelölését segítették.

A nehézségek ellenére számos eredményre és sikerre lehetünk büszkéek. A járvány alatt készült NEMO [felmérés eredményei](#) alapján azt láthatjuk, hogy valamennyi intézmény hasonló problémákat élt át az elmúlt két évben, csak épp mindenki egy kicsit más eszközzel próbálta átvészelni azt. Fontos, hogy ezirányú tapasztalatainkat megosszuk egymással, levonjuk a tanulságokat, amelyek aztán a járványhelyzet elmúlását követően is segíthetik egy korszerűbb struktúra fenntartását, fejlesztését.

5. kép. 2022 első közösségi régészeti oktatási programja
(fotó: Balogh Marcell)

FELHASZNÁLT FORRÁSOK:

Bakos G. (2020). A mi közösségünk- gondolatok a közösségek hete és 5. jubileum kapcsán (<https://regeszet.hermuz.hu/2020/05/18/a-mi-kozossegunk-gondolatok-a-kozossegek-hete-es-5-jubileum-kapcsan>) utolsó elérés: 2022.02.10.)

Bakos G. (2020). A fémkereső műszeres terepbejárásoktól a közösségi régészetig Borsod-Abaúj-Zemplén megyében Magyar Régészet 9. évf. (2020), 2. szám, 65–70. doi: <https://doi.org/10.36245/mr.2020.2.3> utolsó elérés: 2022.02.10.)

Bakai B. (2020). A NEMO felmérésének eredményei – Múzeumok a koronavírus idején (<https://magyarmuzeumok.hu/cikk/a-nemo-felmeresenek-eredmenyei-muzeumok-a-koronavirus-idejen>) utolsó elérés: 2022.02.10.

Fábián S. (2021). Pandémiaviselet-kitekintő: pestidoktorok (<https://homregeszet.tumblr.com/post/643271475617497088/pandemiaviselet-kitekinto-pestidoktorok>) utolsó elérés: 2022.02.10.)

Kertész G. N. (2021). Önkéntes képzési program – Reboot 2021 (videóval) (<https://homregeszet.tumblr.com/post/675625053957816320/onkentes-kepzesi-program-reboot-2021-videoval>) utolsó elérés: 2022.02.10.)

Kovács N. (2021). Kedves Korona Naplóm 2.0: Régész a karanténban – emlékek az első hullám időszakából (<https://homregeszet.tumblr.com/post/640295552716800000/kedves-korona-naplom-20-regesz-a-karantenban>) utolsó elérés: 2022.02.10.)

Kovács Nikolett (2021). Ez a péntek este 9 azonban más volt... – Községi Régészeti Oktatási Program: neolitikum, rézkor (<https://homregeszet.tumblr.com/post/677056258641100800/ez-a-p%C3%A9ntek-este-9-azonban-m%C3%A1s-volt-k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi>) utolsó elérés: 2022.02.28.)

Miskolczi M. (2021). „Mindent szabad, ami (nem) tilos” – farsang a középkorban és a kora újkorban (<https://homregeszet.tumblr.com/post/642632042175201280/mindent-szabad-ami-nem-tilos-farsang-a>) utolsó elérés: 2022.02.10.)

Dr. Szörényi, G. A. (2021). Beporzók hava: A Kaptárkövek (<https://homregeszet.tumblr.com/post/645989598317707264/beporzok-hava-a-kaptarkovek>) utolsó elérés: 2022.02.10.)

Miskolci Régész Enciklopédia. <https://regeszet.hermuz.hu/2020/04/24/miskolci-regesz-enciklopedia> utolsó elérés: 2022.02.10.

Europe’s most prestigious cultural heritage award goes to... DigVentures! <https://digventures.com/2021/05/europes-most-prestigious-cultural-heritage-award-goes-to-digventures/> Utolsó elérés: 2022.02.10.